НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«Розвиток системи фінансового моніторингу України»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувачка IV курсу
групи 21.04 _____ Остапчук Златослава Анатоліївна
(підпис)

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Тищенко Д.О.
(підпис)

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис)

Київ 2025

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***бакалавр***
Галузь знань - ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«24» жовтня 2024 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Остапчук Златославі Анатоліївні

1. Тема роботи: Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України
керівник роботи: к.е.н., доцент Тищенко Д.О.
затверджена наказом по Академії від «24» жовтня 2024 р. № 411
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 5 червня 2025 р.
3. Вихідні дані роботи: закони та нормативно-правові акти України, офіційні публікації та матеріали Державної служби фінансового моніторингу України, Національного банку України, Кабінету Міністрів України, міжнародні стандарти FATF, статистичні дані Держфінмоніторингу, наукові публікації з питань протидії відмиванню коштів, матеріали практики фінансового моніторингу в умовах воєнного стану, а також власні узагальнення та висновки за результатами дослідження.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1)поняття, сутність та нормативно-правове забезпечення фінансового моніторингу в Україні
2) організаційна структура та стан функціонування системи фінансового моніторингу;
3) аналіз роботи Держфінмоніторингу та шляхи вдосконалення системи фінансового моніторингу.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.
6. Дата видачі завдання 24 жовтня 2024 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	24.10.2024	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2024	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	15.11.2024	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	06.12.2024	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	26.12.2024	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	24.01.2025	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	28.02.2025	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	28.03.2025	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	25.04.2025	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	02.05.2025	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	23.05.2025	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2025	Виконано

Студент _____ Остапчук З.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ к.е.н., доцент Тищенко Д.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ 8
1.1. Поняття та сутність фінансового моніторингу 8
1.2. Види фінансового моніторингу 13
1.3. Нормативно-правова база фінансового моніторингу в Україні та міжнародний досвід 15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ 24
2.1. Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні 24
2.2. Діяльність Держфінмоніторингу України 28
2.3 Проблеми та виклики у сфері фінансового моніторингу 38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ 43
3.1. Впровадження сучасних технологій у фінансовий моніторинг 43
3.2 Посилення співпраці з міжнародними організаціями 47
3.3. Удосконалення законодавчої бази та регуляторної політики у сфері фінансового моніторингу в Україні 51
ВИСНОВОК 57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 61

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансовий моніторинг є важливим інструментом контролю та регулювання фінансової системи держави, що забезпечує прозорість фінансових операцій та запобігає незаконним фінансовим потокам. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації економіки розвиток фінансового моніторингу набуває особливої актуальності, адже рівень фінансових злочинів та загрози відмивання коштів постійно зростають. В Україні ця проблема є особливо гострою у зв'язку з необхідністю адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів та забезпечення ефективного функціонування фінансової системи в умовах євроінтеграційних процесів.

Розвиток системи фінансового моніторингу є однією з ключових умов забезпечення економічної безпеки держави та протидії фінансовим злочинам. Удосконалення механізмів контролю та регулювання фінансових потоків дозволяє мінімізувати ризики відмивання коштів та фінансування тероризму, що є пріоритетним завданням для фінансових регуляторів. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, приведення національної системи фінансового моніторингу у відповідність до міжнародних стандартів є необхідною умовою для стабільного економічного розвитку країни та зміцнення її фінансової системи.

Ступінь розробленості. Дослідження фінансового моніторингу знайшли широке висвітлення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Значний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів здійснили економісти, юристи та фінансові аналітики, які досліджували правові основи, механізми реалізації та методи протидії фінансовим злочинам. Незважаючи на значний науковий доробок, питання ефективності впровадження сучасних технологій та інструментів фінансового моніторингу в Україні потребує подальших досліджень.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є обґрунтування ефективних механізмів фінансового моніторингу в Україні, що сприятимуть підвищенню прозорості фінансової системи та мінімізації ризиків фінансових злочинів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити сутність і роль фінансового моніторингу у сучасній економіці;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання фінансового моніторингу в Україні;
- оцінити поточний стан системи фінансового моніторингу в Україні;
- визначити основні проблеми та виклики, що стоять перед фінансовим моніторингом;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення фінансового моніторингу відповідно до міжнародних стандартів.

Об’єкт дослідження – система фінансового моніторингу в Україні.

Предмет дослідження – механізми та інструменти фінансового моніторингу, їх ефективність та відповідність міжнародним стандартам.

Методи дослідження . У роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: системний аналіз – для оцінки функціонування системи фінансового моніторингу; порівняльний аналіз – для дослідження міжнародного досвіду; статистичні методи – для оцінки ефективності заходів фінансового моніторингу; прогнозування – для визначення можливих напрямків розвитку цієї системи в Україні.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його результатів у процесі розробки державної політики фінансового моніторингу, удосконаленні нормативно-правової бази та підвищенні ефективності заходів боротьби з фінансовими злочинами. Запропоновані у роботі рекомендації можуть бути використані фінансовими установами, державними органами та науковими установами для покращення механізмів фінансового контролю.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

1.1. Поняття та сутність фінансового моніторингу

Фінансовий моніторинг є ключовим інструментом забезпечення фінансової безпеки держави. Він спрямований на виявлення, запобігання та протидію фінансовим злочинам, таким як відмивання грошей, фінансування тероризму та інші нелегальні схеми. Фінансовий моніторинг включає аналіз транзакцій, перевірку легальності джерел доходів та співпрацю між різними державними та міжнародними. Це дає змогу знизити фінансові ризики та забезпечити прозорість фінансових операцій.[7]

Фінансовий моніторинг, як система контролю за фінансовими потоками, виник через зростання міжнародних злочинних угруповань, а також потребу в контролі за глобальними фінансами. Початкові спроби регулювання фінансових потоків відносяться до періодів ще в давніх цивілізаціях, коли влада намагалася контролювати торгові потоки та податки. Однак реальний розвиток системи фінансового моніторингу почався лише в середині 20-го століття.

Одним із перших етапів було виявлення і боротьба з наркотрафіком, особливо у США, де було створено спеціальні органи для виявлення фінансування наркоторгівлі. У 1980-х роках зростання міжнародних злочинних мереж, наркокартелів та інших кримінальних організацій стало сигналом про необхідність глобального контролю за фінансовими потоками. Саме тоді на міжнародному рівні з'явилася потреба в створенні більш жорстких стандартів контролю за фінансами, особливо щодо тих, що могли бути використані для фінансування злочинної діяльності.

У 1989 році на саміті G7 було прийнято рішення про створення Фінансової акції боротьби з відмиванням грошей (FATF), організації, яка мала розробити міжнародні стандарти і рекомендації для боротьби з відмиванням грошей. FATF розробила 40 рекомендацій, які стали основою для національних законів і

політик у боротьбі з фінансовими злочинами. Завдяки цим ініціативам країни почали створювати національні органи для фінансового моніторингу, а також впроваджувати закони, що зобов'язували фінансові установи перевіряти своїх клієнтів і повідомляти про підозрілі операції.

В Україні фінансовий моніторинг розпочався в середині 1990-х років, коли країна підписала міжнародні угоди і приєдналася до стандартів FATF. У 2001 році в Україні був прийнятий закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів», що започаткувало системний підхід до боротьби з фінансовими злочинами. Також була створена Державна служба фінансового моніторингу України, яка взяла на себе функцію контролю за фінансовими операціями та боротьбу з відмиванням грошей.

З часом, з розвитком глобалізації та технологій, фінансовий моніторинг став невід'ємною частиною міжнародної безпеки.

Різні науковці пропонують свої підходи до визначення цього поняття. Нижче наведено таблицю з різними науковими підходами до визначення фінансового моніторингу:

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення фінансового моніторингу

Науковий підхід	Визначення фінансового моніторингу
Юридичний	Комплекс заходів щодо протидії нелегальним фінансовим операціям, які підлягають обов'язковому контролю.
Економічний	Одна з функцій управління або метод контролю на підприємстві, що передбачає безперервне відстеження фінансового стану з метою прийняття управлінських рішень.
Системний	Система заходів, що передбачає підвищення рівня фінансової та економічної безпеки держави шляхом контролю за фінансовими операціями та зменшення обсягів фінансових злочинів.
Методологічний	Сукупність методів і процедур, спрямованих на безперервний аналіз та оцінку фінансового стану підприємства для забезпечення його стабільності та розвитку.
Технологічний	Використання сучасних веб-технологій для реалізації фінансового моніторингу у фінансових компаніях, що забезпечує ефективність та оперативність процесів.

Джерело: {1;2}

Ці підходи відображають різноманітність трактувань та аспектів фінансового моніторингу в науковій літературі. Вибір конкретного підходу залежить від контексту дослідження та специфіки діяльності підприємства або організації.

Таблиця 1.2

Наукові підходи до трактування сутності фінансового моніторингу

Автор	Визначення
Ольга Гнаткович	"Фінансовий моніторинг спрямований на оперативне реагування на зміни у фінансовій сфері, попередження та усунення негативних наслідків, пов'язаних із зловживаннями у розподілі та перерозподілі фінансових ресурсів."
Єлизавета Середа, Олена Сокирко, Вікторія Шепиленко	"Фінансовий моніторинг — це механізм, покликаний запобігати впливу негативних процесів у розвитку національної економіки та забезпеченні економічної безпеки."
Олександр Грабчук, Ірина Супрунова	"Фінансовий моніторинг — це система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму, що складається з фінансового моніторингу та правоохоронного блоку."

Джерело:{19;20;21}

На основі наведених визначень фінансового моніторингу можна зробити висновок, що цей процес охоплює широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки та стабільності економіки.

Зокрема, вчені визначають фінансовий моніторинг як механізм оперативного реагування на зміни у фінансовій сфері, запобігання негативним наслідкам зловживань у перерозподілі фінансових ресурсів, протидію відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. Визначення підкреслюють, що фінансовий моніторинг є важливим інструментом економічної безпеки, що передбачає як державне, так і правозахисне регулювання.

Легалізація злочинних доходів набуває поширення під впливом низки сприятливих чинників, серед яких можна виокремити:

– значний обсяг готівкових операцій;

– суттєву частку тіньових доходів громадян та нелегального сектору економіки країни;

– високий рівень корупційних схем у державних структурах;

– недоліки у системах контролю діяльності фінансових установ;

– податкове навантаження;

– правопорушення, пов’язані з міжнародними фінансовими транзакціями;

– спрощені механізми ідентифікації осіб, що здійснюють фінансові операції, та кінцевих отримувачів коштів.

Рівень поширеності легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, безпосередньо залежить від вищезазначених факторів і має значний вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Основними завданнями осіб, що здійснюють легалізацію незаконних доходів, є:

– забезпечення можливості безпечного використання отриманих коштів;

– створення видимості законності походження фінансових ресурсів;

– спрощення доступу до нелегально отриманих активів;

– уникнення податкових зобов’язань;

– маскування джерел та характеру доходів, отриманих незаконним способом;

– приховування осіб, які є ініціаторами фінансових операцій, а також кінцевих вигодоодержувачів;

– формування умов для подальшого інвестування незаконних коштів.

Комплексний аналіз наслідків легалізації злочинних доходів свідчить про складність цього процесу. Однак для держави та суспільства такий феномен є вкрай небезпечним і несе більше загроз, ніж потенційної вигоди.

Міжнародна практика довела, що одним із найбільш ефективних механізмів боротьби з цим явищем є фінансовий моніторинг.

Основними завданнями фінансового моніторингу є:

– виявлення та аналіз підозрілих фінансових операцій;

– запобігання використанню фінансової системи у злочинних цілях;

– створення ефективного механізму обміну інформацією між фінансовими установами та контролюючими органами;

– гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами.[7]

Фінансовий моніторинг є важливим елементом боротьби з економічною злочинністю, адже його ефективність безпосередньо впливає на стабільність економічної системи держави та її репутацію на міжнародній арені. Вони спрямовані на ефективний контроль за фінансовими потоками та забезпечення відповідності міжнародним стандартам.

Моніторинг охоплює не лише грошові перекази юридичних осіб, підприємців та фізичних осіб, а й детальну перевірку клієнтів фінансових установ. Навіть якщо компанія надає лише консультаційні чи разові послуги, вона не звільняється від зобов’язань контролювати своїх клієнтів. Перевірка стосується як нових, так і чинних контрагентів, включаючи постачальників, замовників та інших партнерів.

Фізичні особи потрапляють під моніторинг у разі здійснення фінансових угод або платежів, особливо якщо операції здійснюються через платіжні сервіси на суму від 30 тисяч гривень і більше. Якщо з одного рахунку в короткі терміни проводяться кілька переказів, навіть у межах граничної суми, це також може привернути увагу контролюючих органів.

Фінансовий моніторинг охоплює операції, які підпадають під порогові значення, а також ті, що викликають підозри. До порогових відносяться фінансові транзакції, сума яких дорівнює або перевищує 400 тисяч гривень (або еквівалент у банківських металах чи іноземній валюті). Під особливий контроль потрапляють операції, що містять такі фактори ризику:

– один з учасників операції зареєстрований чи проживає у юрисдикції з сумнівною репутацією;

– у фінансовій угоді задіяні політично значущі особи, їхні родичі або афілійовані з ними особи;

–грошові перекази за кордон, особливо в офшорні зони;

– операції з готівкою, включаючи її внесення, зняття або переказ;

–транзакції, які здійснюються електронними резидентами.

Операції визнаються підозрілими незалежно від суми, якщо є обґрунтовані підозри щодо їхнього зв’язку зі злочинною діяльністю, фінансуванням терористичних структур чи розповсюдженням зброї масового ураження.

1.2. Види фінансового моніторингу

Розподіл фінансового моніторингу за видами є важливим для визначення відповідальних суб’єктів та ефективної боротьби з фінансовими злочинами. Фінансовий моніторинг поділяється на декілька основних видів залежно від суб'єктів, що його здійснюють, і мети контролю.

1.Первинний фінансовий моніторинг. Його здійснюють суб'єкти фінансового ринку, такі як банки, кредитні установи, страхові компанії, лізингові організації, ломбарди, а також адвокати та нотаріуси. Вони зобов’язані проводити перевірку своїх клієнтів, аналізувати їхні фінансові операції та у разі виявлення підозрілих транзакцій повідомляти відповідні органи. Первинний моніторинг є основним інструментом запобігання відмиванню грошей, оскільки саме фінансові установи першими контактують із клієнтами та їхніми коштами. Крім того, первинний моніторинг включає процедури ідентифікації та верифікації клієнтів, оцінку їхньої фінансової діяльності, встановлення рівня ризику та подальший моніторинг їхніх операцій у режимі реального часу.

2.Державний фінансовий моніторинг. Він здійснюється державними регуляторами, наприклад, Державною службою фінансового моніторингу України. Вона отримує, аналізує та передає інформацію про підозрілі фінансові операції іншим органам, включаючи правоохоронні служби та міжнародні фінансові розслідувальні структури. Державний моніторинг включає координацію між національними та міжнародними організаціями для підвищення ефективності заходів боротьби з фінансовими злочинами.

Державний фінансовий моніторинг відіграє ключову роль у розробці законодавчих ініціатив, нагляді за виконанням фінансового законодавства та впровадженні міжнародних стандартів у національну практику.

3.Внутрішній фінансовий моніторинг. Його проводять самі фінансові установи для мінімізації власних ризиків. Це включає виявлення нетипових операцій, аналіз клієнтських транзакцій та встановлення процедур відповідності нормативним вимогам. Внутрішній моніторинг є критично важливим для підтримки фінансової стабільності організації та запобігання репутаційним ризикам. Цей вид моніторингу допомагає компаніям уникати внутрішнього шахрайства та зловживань, забезпечуючи належний контроль за фінансовими потоками та дотриманням політики управління ризиками.

4.Обов'язковий фінансовий моніторинг. Підпадають під нього операції, які перевищують певні фінансові ліміти або мають ознаки ризикових (наприклад, транзакції з офшорними юрисдикціями чи раптове збільшення фінансових потоків клієнта). Обов’язковий моніторинг дозволяє державним і фінансовим установам здійснювати контроль над великими фінансовими потоками та запобігати можливому відмиванню коштів. Важливим аспектом цього виду моніторингу є обов'язкове звітування фінансових установ перед регуляторами, що сприяє прозорості фінансової системи.

Розподіл фінансового моніторингу на первинний, державний, внутрішній та обов’язковий дозволяє ефективно контролювати фінансові потоки, виявляти підозрілі операції та запобігати фінансовим злочинам. Кожен із цих видів виконує свою ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки, мінімізації ризиків та дотриманні законодавчих вимог. Взаємодія між фінансовими установами, державними органами та міжнародними структурами сприяє підвищенню прозорості фінансової системи та зміцненню її стійкості.

Таблиця 1.3

Порівняння основних видів фінансового моніторингу

Тип моніторингу	Опис діяльності	Виконавці	Основна мета

Моніторинг державного рівня	Контроль за фінансовими операціями, що проводиться державними органами для гарантування законності у фінансовій сфері	Органи державного нагляду, регулятори	Забезпечення виконання законів та попередження фінансових порушень і терористичного фінансування
Первинний моніторинг	Перевірка клієнтів та партнерів перед здійсненням фінансових операцій для оцінки ризиків	Банки, фінансові установи	Запобігання незаконним фінансовим операціям, ідентифікація клієнтів та оцінка ризиків
Внутрішній моніторинг	Контроль за фінансовими операціями всередині організації з метою дотримання стандартів та норм	Підприємства та організації	Забезпечення ефективного управління ресурсами та запобігання шахрайству
Обов'язковий фінансовий моніторинг	Моніторинг, що вимагається законодавством для фінансових установ для забезпечення відповідності нормам	Фінансові установи, підприємства	Виконання вимог законодавства, запобігання відмиванню коштів і фінансуванню тероризму

Джерело: {12;13}

1.3. Нормативно-правова база фінансового моніторингу в Україні та міжнародний досвід

В Україні фінансовий моніторинг регулюється низкою законодавчих актів, серед яких ключовим є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом». Цей документ встановлює:

- Обов’язкові вимоги до фінансових установ щодо перевірки клієнтів;
- Критерії виявлення підозрілих транзакцій;

– Порядок подання інформації про фінансові операції до Державної служби фінансового моніторингу України.

Згідно з офіційними даними, Державна служба фінансового моніторингу отримала 1 750 940 повідомлень щодо фінансових транзакцій, які потребували ретельної перевірки. Це на 23% більше порівняно з попереднім роком, що свідчить про активізацію заходів контролю та виявлення сумнівних фінансових потоків. Переважна частина таких повідомлень (99%) надійшла від банківських установ, тоді як небанківські фінансові організації, такі як кредитні спілки, страхові компанії та ломбарди, становили лише незначну частку джерел інформації про можливі порушення.

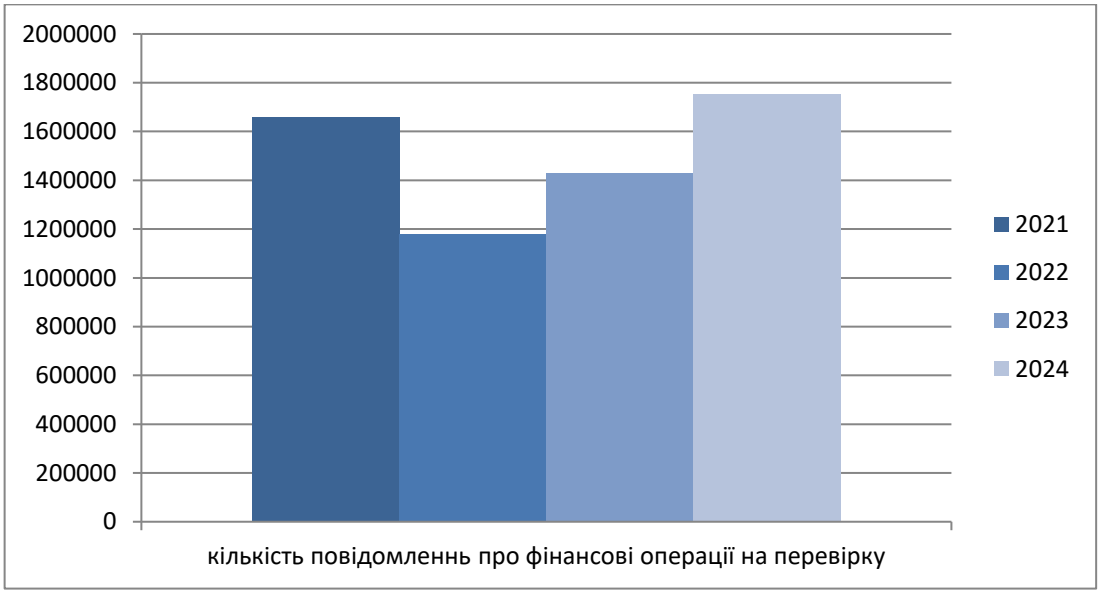

Рис. 1.1 Повідомлення про фінансові операції на перевірку в 2021–2024 роках

Аналіз отриманих відомостей дозволив правоохоронним органам розпочати кримінальні провадження за понад тисячею епізодів. Загальна сума операцій, щодо яких були складені відповідні матеріали, досягла 62,59 мільярда гривень. Найбільше справ було передано до Національної поліції України — 31% (323 провадження). Водночас значна частина (27% або 289 матеріалів) була спрямована до Служби безпеки України, а 15% (156 справ) – до Національного антикорупційного бюро України. Сукупна сума становить 37,39 мільярда гривень.

Після початку повномасштабної війни відбулося суттєве зростання кількості матеріалів, переданих Державному бюро розслідувань, цей показник зріс утричі, досягнувши 118 переданих справ, що становить 11% від загальної кількості. Водночас значно скоротилася кількість справ, спрямованих до Державної податкової служби – у 2024 році цей показник знизився у 2,5 раза і склав 95 випадків. [17]

Найменшу кількість справ отримав Офіс Генерального прокурора – 71 матеріал, що дорівнює 7% від загальної кількості. Також зафіксовано один випадок передачі інформації до розвідувальних органів, що підтверджує важливість контролю за фінансовими потоками у контексті державної безпеки.

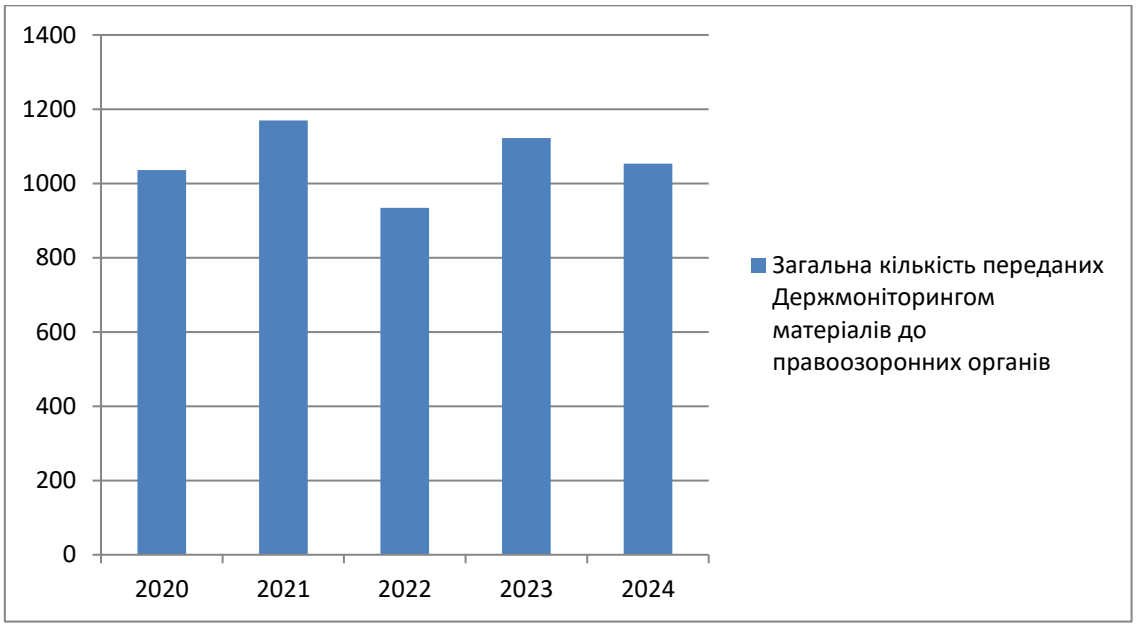

Рис. 1.2 Динаміка передачі матеріалів Держфінмоніторингом до правоохоронних органів у 2020–2024 роках

На графіку зображено зміну кількості переданих матеріалів за п’ять років. Найвищий показник зафіксовано у 2021 році (1170 матеріалів), тоді як у 2022 році їхня кількість зменшилася до 934. У 2023 році спостерігалося зростання до 1122 матеріалів, а у 2024 – незначне зменшення до 1053. Динаміка свідчить про зміну активності фінансового моніторингу та реагування державних органів на підозрілі фінансові операції. [14]

Для прикладу, у Сполучених Штатах Америки рівень виявлення підозрілих фінансових операцій залишається надзвичайно високим. Згідно з даними, оприлюдненими Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), протягом 2023 року надійшло понад два мільйони звітів про підозрілі транзакції, відомих як Suspicious Activity Reports (SARs). Хоча точні фінансові обсяги цих операцій не розголошуються у відкритих джерелах, експерти зазначають, що загальна сума таких транзакцій сягає сотень мільярдів доларів, що свідчить про значні масштаби фінансового моніторингу та контролю за фінансовими потоками. [18]

Схожа ситуація спостерігається і в країнах Європейського Союзу. За інформацією Європолу, щорічний обсяг підозрілих фінансових транзакцій у ЄС оцінюється приблизно в 200 мільярдів євро. Це становить близько 1,5% від сукупного валового внутрішнього продукту країн-членів ЄС, що вказує на масштаб проблеми незаконного обігу коштів у європейському фінансовому просторі.

Проте безпосереднє порівняння обсягів підозрілих фінансових операцій між різними державами є досить складним завданням. Це пояснюється рядом чинників, серед яких особливості національних законодавчих норм, рівень розвитку фінансової системи, методологія обліку та моніторингу таких операцій, а також ефективність роботи державних органів, відповідальних за фінансовий контроль.

Окрім національного законодавства, Україна дотримується міжнародних стандартів у сфері фінансового моніторингу. Головними міжнародними організаціями, що регулюють цю сферу, є:

- FATF (Financial Action Task Force) – розробляє глобальні стандарти у сфері боротьби з відмиванням грошей.
- Egmont Group – міжнародна мережа фінансових розвідувальних підрозділів, які обмінюються інформацією про фінансові злочини.
- Європейський Союз – запроваджує Директиви з протидії відмиванню грошей, які вимагають жорстких правил фінансового контролю.

Наприклад, у країнах ЄС діє П’ята Директива про боротьбу з відмиванням грошей, яка зобов’язує фінансові установи здійснювати поглиблену перевірку клієнтів, особливо якщо вони здійснюють операції з криптовалютами чи офшорними компаніями. У США діють жорсткі правила відповідно до Патріотичного акту та Закону про банківську таємницю, які передбачають жорсткі санкції за недотримання вимог фінансового моніторингу. Досвід міжнародної практики свідчить, що ефективний фінансовий моніторинг дозволяє значно знизити ризики відмивання грошей та фінансування тероризму, забезпечує прозорість фінансової системи та сприяє економічному розвитку держави.[9]

Україна активно інтегрується в міжнародні фінансові системи та адаптує власне законодавство до міжнародних стандартів фінансового моніторингу. З огляду на новітні технології, розвиток криптовалют та мобільних платіжних систем, країна впроваджує нові підходи до контролю за фінансовими потоками. Нижче наведені основні тенденції, які визначають сучасну ситуацію в цій сфері.

1. Регулювання криптовалют в Україні

Поступове зростання популярності криптовалют призводить до необхідності їхнього регулювання на рівні національного законодавства. В Україні, на основі глобальних рекомендацій FATF (Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), було прийнято Закон України "Про віртуальні активи" у 2021 році. Цей нормативно-правовий акт надає юридичне визначення криптовалютам і вимагає від обмінників і майнінгових компаній дотримуватися вимог фінансового моніторингу. Закон також передбачає створення органу для регулювання цього ринку — Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, яка здійснюватиме нагляд за діяльністю віртуальних активів і платформ для їхнього обміну [15].

Важливо зазначити, що Україна активно працює над впровадженням міжнародних стандартів у цій галузі, зокрема з урахуванням змін, які були внесені до рекомендацій FATF щодо віртуальних активів.

2. Впровадження нових стандартів фінансового моніторингу

Одним із важливих кроків у посиленні національної системи фінансового моніторингу стало оновлення Закону України "Про фінансовий моніторинг" в 2020 році. У новій редакції цього закону розширено коло осіб, що підлягають моніторингу, зокрема включено мобільні платіжні системи, криптовалютні платформи та онлайн-сервіси. Закон також передбачає створення реєстру бенефіціарних власників юридичних осіб, що сприяє покращенню прозорості та боротьбі з фінансуванням тероризму та відмиванням грошей [16].

Враховуючи міжнародні зобов'язання, Україна адаптує свої національні регуляції до П'ятої директиви ЄС про боротьбу з відмиванням грошей (5AMLD), яка вимагає більшої прозорості в фінансових операціях та стеження за можливими ризиками, зокрема з боку криптовалют і онлайн-платежів.

3. Розвиток мобільних платежів та їх регулювання

Мобільні платіжні системи, такі як Apple Pay, Google Pay, та національні онлайн-банкінгові системи (наприклад, Приват24), значно змінили фінансові практики в Україні. З огляду на популярність таких сервісів, українські фінансові регулятори активно удосконалюють свої механізми для забезпечення безпеки електронних платіжних систем. Одним з важливих кроків стало введення двофакторної аутентифікації (2FA) для підвищення безпеки операцій.

Окрім того, Україна втілює стандарти, що регулюють платіжні послуги, відповідно до Директиви ЄС PSD2, що змінює підходи до безпеки фінансових операцій і вимагає від платіжних установ виявляти підозрілі транзакції на ранніх етапах.

4. Адаптація до міжнародних стандартів у боротьбі з відмиванням грошей

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як FATF, для адаптації до міжнародних стандартів фінансового моніторингу. Важливим етапом стало прийняття закону про фінансовий моніторинг, що встановлює вимоги до фінансових установ та органів, відповідальних за боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Це включає розширення повноважень державних органів у процесах перевірки джерел фінансування, моніторингу криптовалютних операцій та мобільних платежів.

Україна активно розвиває законодавство для посилення боротьби з нелегальними фінансовими потоками, адаптуючи національні правила до П’ятої директиви ЄС про боротьбу з відмиванням грошей (5AMLD), що зобов’язує країни-члени ЄС посилити контроль за фінансовими операціями, здійснюваними через криптовалюти та онлайн-платежі.

5. Інновації в автоматизації фінансового моніторингу

В Україні також активно впроваджуються новітні технології для вдосконалення фінансового моніторингу. Зокрема, використання штучного інтелекту та аналітики великих даних дозволяє автоматизувати процеси виявлення підозрілих транзакцій в реальному часі, що допомагає швидше реагувати на потенційні загрози і знижує витрати на ручний контроль.

Відповідно до сучасних тенденцій, важливою є інтеграція таких технологій, що дозволяють банкам і фінансовим установам проводити більш точний аналіз фінансових операцій, щоб уникнути ризиків відмивання грошей та інших фінансових злочинів.

Порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу може призвести до накладення значних штрафів на суб'єктів первинного фінансового моніторингу, серед яких банки, фінансові установи та інші організації, що зобов'язані здійснювати контроль за фінансовими операціями. Розмір штрафних санкцій залежить від характеру порушення, його наслідків та рівня завданої шкоди фінансовій системі.

Одним із найбільш поширених порушень є неналежна перевірка клієнтів, що включає невиконання процедур ідентифікації та верифікації осіб, які проводять фінансові операції. За такі порушення законодавством передбачено накладення штрафів, розмір яких може досягати 50 мільйонів гривень. Подібні санкції спрямовані на запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів та фінансування тероризму.

Ще одним важливим аспектом дотримання вимог фінансового моніторингу є контроль за платіжними операціями. Недотримання законодавчих норм у цій сфері, наприклад, неналежне повідомлення про підозрілі транзакції

або відсутність контролю за грошовими переказами, може спричинити штрафи у розмірі до 10 мільйонів гривень.

Крім того, законодавство передбачає відповідальність за порушення вимог щодо організації фінансового моніторингу. Це включає відсутність належного внутрішнього контролю, неефективність механізмів запобігання фінансовим злочинам або неналежне навчання відповідальних осіб. За такі порушення можливе накладення штрафів у розмірі до 1,7 мільйона гривень.

Окремо слід виділити відповідальність за несвоєчасне або неповне надання інформації уповноваженим органам. Якщо суб'єкт фінансового моніторингу не подає необхідні відомості або надає їх із запізненням, це може призвести до штрафних санкцій, які в окремих випадках сягають 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Законодавство також передбачає штрафи за недотримання порядку зупинення фінансових операцій, якщо транзакції підозрюються у зв’язку з відмиванням коштів або фінансуванням терористичної діяльності. Відсутність відповідного реагування може спричинити штрафи у розмірі до 2000 нмдг.

Важливу роль у фінансовому моніторингу відіграють системи автоматизації процесів аналізу фінансових операцій. У разі їх невикористання або відсутності ефективного програмного забезпечення для моніторингу суб'єкт фінансового ринку може бути притягнутий до відповідальності у вигляді штрафних санкцій.

Окрім фінансових установ, відповідальність за недотримання вимог фінансового моніторингу несуть і посадові особи. Наприклад, якщо бухгалтер не надає відповідь на запит уповноваженого органу, передбачено адміністративне стягнення у вигляді штрафу від 1700 до 3400 гривень.

Таким чином, законодавство України передбачає широкий спектр санкцій за порушення вимог фінансового моніторингу, що є важливим механізмом забезпечення прозорості фінансової системи та запобігання економічним злочинам. Постійне вдосконалення нормативно-правової бази та контроль за її

дотриманням сприяють підвищенню ефективності фінансового моніторингу в Україні.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

2.1. Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні

Фінансовий моніторинг є складовою частиною системи національної безпеки держави та основним інструментом запобігання відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму. Його ефективність визначається не тільки нормативно-правовою базою, але й організаційною структурою, яка забезпечує функціонування всієї системи.

Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні побудована за дворівневим принципом: на першому рівні знаходиться Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг), а на другому — суб'єкти первинного фінансового моніторингу та регулятори (органи державного фінансового моніторингу).

1. Державна служба фінансового моніторингу України

Це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який виконує функції національного підрозділу фінансової розвідки (FIU – Financial Intelligence Unit). Його основні повноваження включають:

– збір, обробку, аналіз і зберігання інформації щодо підозрілих фінансових операцій;

– обмін інформацією з правоохоронними, контрольними та іншими державними органами;

– підготовку та передання аналітичних матеріалів правоохоронним органам;

– координацію діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

– представництво України у міжнародних організаціях, таких як FATF, Egmont Group, MONEYVAL тощо.

Держфінмоніторинг здійснює свою діяльність відповідно до Закону України № 1702-VII від 14 жовтня 2014 року та є головним координатором у сфері запобігання відмиванню доходів.

2. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) Це фінансові та інші установи, що безпосередньо здійснюють фінансові операції та зобов'язані виявляти підозрілі транзакції. Серед них:

– банки;

– страхові компанії;

– ломбарди, кредитні спілки;

– біржі та інші фінансові установи;

– адвокати, аудитори, нотаріуси;

– торговці дорогоцінними металами, камінням, предметами мистецтва;

– агенти з нерухомості.

Обов'язки СПФМ включають проведення належної перевірки клієнтів (due diligence), ідентифікацію бенефіціарних власників, моніторинг фінансових операцій, фіксацію та збереження інформації, а також подання повідомлень про підозрілі операції до Держфінмоніторингу.

3. Органи державного фінансового моніторингу

Це регулятори, які здійснюють нагляд за відповідними СПФМ. До них належать:

– Національний банк України (банківський сектор);

– Міністерство фінансів України (небанківський сектор);

– Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

– Міністерство юстиції України (для нотаріусів, адвокатів тощо).

Вони забезпечують виконання СПФМ вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, проводять перевірки, накладають санкції та подають звіти до Держфінмоніторингу.

4. Взаємодія з правоохоронними органами Держфінмоніторинг активно взаємодіє з такими органами як:

– Національна поліція України;

– Служба безпеки України;

– Офіс Генерального прокурора;

– Бюро економічної безпеки України;

– Державне бюро розслідувань.

Інформація, яка надходить від СПФМ, аналізується Держфінмоніторингом, а у разі підтвердження ознак правопорушення передається до правоохоронних органів для подальших дій.

5. Міжнародна взаємодія

Участь у міжнародних ініціативах є важливою складовою діяльності організаційної структури. Україна тісно співпрацює з такими міжнародними структурами:

– FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів);

– MONEYVAL (Комітет експертів Ради Європи)

Egmont Group (мережа підрозділів фінансової розвідки).

Участь у цих організаціях дозволяє Україні адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів, покращувати механізми виявлення злочинних фінансових потоків, обмінюватися аналітичними даними з іншими країнами.

Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні сформована як система, в якій кожен її елемент має чітко визначені функції та повноваження. Її ефективне функціонування є запорукою фінансової стабільності, прозорості бізнесу та боротьби з фінансовими злочинами.

Організаційна структура фінансового моніторингу України загалом відповідає міжнародним стандартам та рекомендаціям FATF. Вона включає всі основні компоненти, необхідні для ефективної протидії відмиванню коштів, однак має певні недоліки.

1. Сильні сторони:

– Централізована координація через Держфінмоніторинг.

– Чіткий розподіл повноважень між СПФМ та регуляторами.

– Високий рівень співпраці з міжнародними організаціями.

– Впровадження ризик-орієнтованого підходу в системі моніторингу.

2. Слабкі сторони:

– Перевантаження Держфінмоніторингу великою кількістю даних.

– Нерівномірний рівень готовності СПФМ до виявлення складних схем відмивання коштів.

– Недостатній рівень цифровізації та автоматизації обробки інформації.

Потрібно покращити технічну оснащеність Держфінмоніторингу, підвищити кваліфікацію співробітників СПФМ, а також створити єдину національну базу даних підозрілих транзакцій з автоматичним обміном інформацією між структурами. Основні органи та їх функції в системі фінансового моніторингу

Таблиця 2.1

Основні учасники системи фінансового моніторингу та їх функції

Орган	Рівень	Функції
Держфінмоніторинг	Центральний	Збір, аналіз інформації; координація СПФМ; взаємодія з правоохоронцями
НБУ	Регулятор	Нагляд за банками
Мінфін	Регулятор	Регулювання небанківських установ
СПФМ (банки, нотаріуси, адвокати тощо)	Первинний рівень	Ідентифікація клієнтів, повідомлення про підозрілі операції
Правоохоронні органи	Контрольний	Розслідування фактів відмивання коштів та фінансування тероризму

Джерело: Державна служба фінансового моніторингу України

У таблиці узагальнено ключових учасників системи фінансового моніторингу в Україні та їх основні функціональні обов'язки. Така структура дозволяє ефективно розподіляти повноваження між різними інституціями й забезпечувати комплексний підхід до аналізу фінансових операцій, контролю ризиків та виявлення протиправних дій у фінансовій сфері.

Таблиця 2.2

Структура фінансового моніторингу в Україні

Кабінет Міністрів України			
Державна служба фінансового моніторингу			
Суб'єкти ПФМ	Регулятори та наглядові органи	Правоохоронні органи	Судові органи

В таблиці зображено організаційну структуру фінансового моніторингу в Україні, яка включає центральний орган – Держфінмоніторинг, а також взаємодію з суб'єктами первинного фінмоніторингу, регуляторами, правоохоронними та судовими органами. Така багаторівнева система забезпечує виявлення та протидію легалізації доходів злочинного походження на всіх етапах обігу коштів.

Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні є складною та багатокомпонентною, але при цьому гнучкою та адаптованою до сучасних викликів. Її ефективність значною мірою залежить від злагодженості дій між усіма учасниками, доступу до якісної інформації та оперативного реагування на нові форми фінансових злочинів.

2.2. Діяльність Держфінмоніторингу України

Збройна агресія російської федерації проти України стала поштовхом до активізації нелегальних фінансових потоків як всередині країни, так і на

міжнародному рівні. Війна суттєво впливає на глобальну фінансову стабільність, підвищує соціальну та економічну вразливість громадян і значно ускладнює здійснення ефективного фінансового моніторингу. У результаті виникають сприятливі умови для легалізації незаконно отриманих коштів, розвитку тіньового сектору економіки та обходу міжнародних санкцій.

У зв'язку з цим Держфінмоніторинг зосереджує свої ключові зусилля на виявленні та блокуванні схем відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, а також на протидії фінансуванню терористичної діяльності та сепаратизму, особливо в умовах збройного конфлікту. При цьому важливу роль відіграє застосування ризик-орієнтованого підходу, що дозволяє сформувати обґрунтовані підозри щодо ймовірних правопорушень і розробити відповідні превентивні та протидіючі заходи.

У співпраці з вітчизняними та міжнародними партнерами Держфінмоніторинг здійснював:

– взаємодію з FATF для просування питання внесення РФ до "чорного списку" цієї організації;

– активну участь у спільних проєктах з MONEYVAL – експертним комітетом Ради Європи;

– координацію діяльності з Егмонтською групою органів фінансової розвідки;

– проведення спільних фінансових розслідувань з іноземними фінансовими розвідками;

– блокування банківських рахунків осіб, які співпрацюють з ворогом, розслідування справ щодо державної зради, обробку повідомлень про підозрілі фінансові операції, а також зупинку таких операцій;

– участь у діяльності робочої групи "Task Force" та передання узагальнених матеріалів до правоохоронних органів;

– взаємодію з органами державної влади, надання методичної підтримки суб'єктам первинного фінансового моніторингу, а також інформування громадськості.

Щодо кадрової політики, вона реалізується відповідно до положень Конституції України, чинного законодавства про державну службу та принципів протидії корупції. Держава забезпечує необхідні умови для реалізації громадянами права на працю та професійне зростання відповідно до потреб суспільства.

Основні завдання кадрової політики органу зосереджені на залученні, утриманні та професійному розвитку фахівців. Пріоритетні напрями управління персоналом включають:

– підбір кадрів, планування їх адаптації та розвитку для забезпечення ефективної роботи;

– сприяння підвищенню кваліфікації та вдосконаленню професійних навичок;

– підтримання балансу інтересів працівників та організації через системи оцінювання та опитувань.

На 1 січня 2025 року чисельність затвердженого штату Держфінмоніторингу складає 237 осіб. Фактично на той момент у відомстві працює 192 державних службовців та 2 працівники обслуговуючого персоналу.

У 2024 році активно проводилась робота щодо оновлення нормативно-правової бази у сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ, з урахуванням рекомендацій FATF та актів права Європейського Союзу. Зокрема, під час підготовки до повторного першого читання законопроєкту №10072 щодо приведення українського законодавства у відповідність до стандартів FATF, Держфінмоніторинг подав свої пропозиції до профільного Комітету Верховної Ради. [14]

Крім цього, у рамках участі в засіданнях Робочої групи Комітету Верховної Ради з питань державного управління було подано пропозиції до законопроєкту №10161 про внесення змін у зв’язку з прийняттям Закону "Про адміністративну процедуру".

Також були надані пропозиції до:

– Комітету з питань правоохоронної діяльності;

– Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення положень нового Кодексу про адміністративні правопорушення у частині посилення відповідальності за порушення у сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Окремо, з урахуванням вимог 29 Рекомендації FATF, Держфінмоніторингом було надіслано пропозиції до Антитерористичного центру СБУ та Мінрозвитку щодо удосконалення проєкту закону про обіг інформації про пасажирів міжнародних авіарейсів. Мета – забезпечити ефективну інформаційну взаємодію з Національним контактним пунктом.

Крім того, відомство надало експертні рекомендації до Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО щодо змін до профільного закону.

Працівники Держфінмоніторингу також були задіяні як експерти під час офіційного скринінгу законодавства України на відповідність праву ЄС у межах переговорних розділів №4 та №24, а також в обговореннях функціонування демократичних інституцій.

Протягом 2024 року орган погодив 48 проєктів нормативно-правових актів, поданих іншими державними установами. З них 41 документ було погоджено без зауважень, а 7 – з відповідними коментарями та рекомендаціями.

Згідно з положеннями чинного законодавства, суб’єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ) зобов’язані передавати до Держфінмоніторингу інформацію щодо порогових та підозрілих фінансових операцій.

У рамках функціонування інформаційної системи фінансового моніторингу (ІСФМ) з моменту її запуску Держфінмоніторингом було отримано й оброблено понад 59,5 мільйона повідомлень про операції, які підпадають під вимоги фінансового моніторингу. Зокрема, у 2024 році було зафіксовано 1 754 604 повідомлення, з яких на облік узято 1 750 940.

Значущим показником є високий рівень якості переданих даних: частка повідомлень з помилками у 2024 році становила лише 0,1% від загального обсягу інформації, надісланої СПФМ. Таким чином, 99,9% повідомлень були передані

коректно, що свідчить про належний рівень відповідальності суб'єктів моніторингу та ефективність технічних інструментів взаємодії з Держфінмоніторингом.

У порівнянні з 2023 роком спостерігається зростання кількості взятих на облік повідомлень на 22,5%, що показує активізацію фінансового моніторингу та підвищення обізнаності СПФМ щодо вимог чинного законодавства у сфері ПВК/ФТ.

Найбільш активну участь у системі подання інформації, серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), демонструють банки, які формують основну частку повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Протягом 2024 року саме від банків Держфінмоніторингом було взято на облік 99,2% від загального числа повідомлень про фінансові операції, що підлягали моніторингу.

Щодо небанківських фінансових установ, то 98,1% повідомлень, отриманих від цієї категорії СПФМ у 2024 році, були передані в електронному форматі та взяті на облік Держфінмоніторингом.

Серед небанківських суб'єктів найактивніше звітували фінансові компанії: їхня частка у загальному обсязі повідомлень, отриманих від небанківського сектору, склала 37,81%.

Розподіл фінансових операцій, взятих Держфінмоніторингом на облік у 2024 році, виглядає наступним чином:

- порогові фінансові операції – 82,26% (1 440 319 повідомлень);
- підозрілі фінансові операції (діяльність) – 17,58% (307 828 повідомлень);
- операції, що мають ознаки як порогових, так і підозрілих – 0,02% (325 повідомлень);
- операції, подані на запит для відстеження (моніторингу) – 0,14% (2 648 повідомлень).

Таблиця 2.3

Повідомлення суб'єктів первинного фінансового моніторингу за типом установ

Тип установи	Кількість повідомлень, од.	Питома вага, %
Учасники ринків капіталу та організованих товарних ринків	2 614	17,73
Фінансові компанії	5 574	37,81
Страхові установи	638	4,33
Суб'єкти господарювання, які проводять лотереї	278	1,89
Суб'єкти господарювання, які проводять азартні ігри, у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино	2 407	16,33
Інші суб'єкти первинного фінансового моніторингу	3 233	21,93

Джерело: Державна служба фінансового моніторингу України

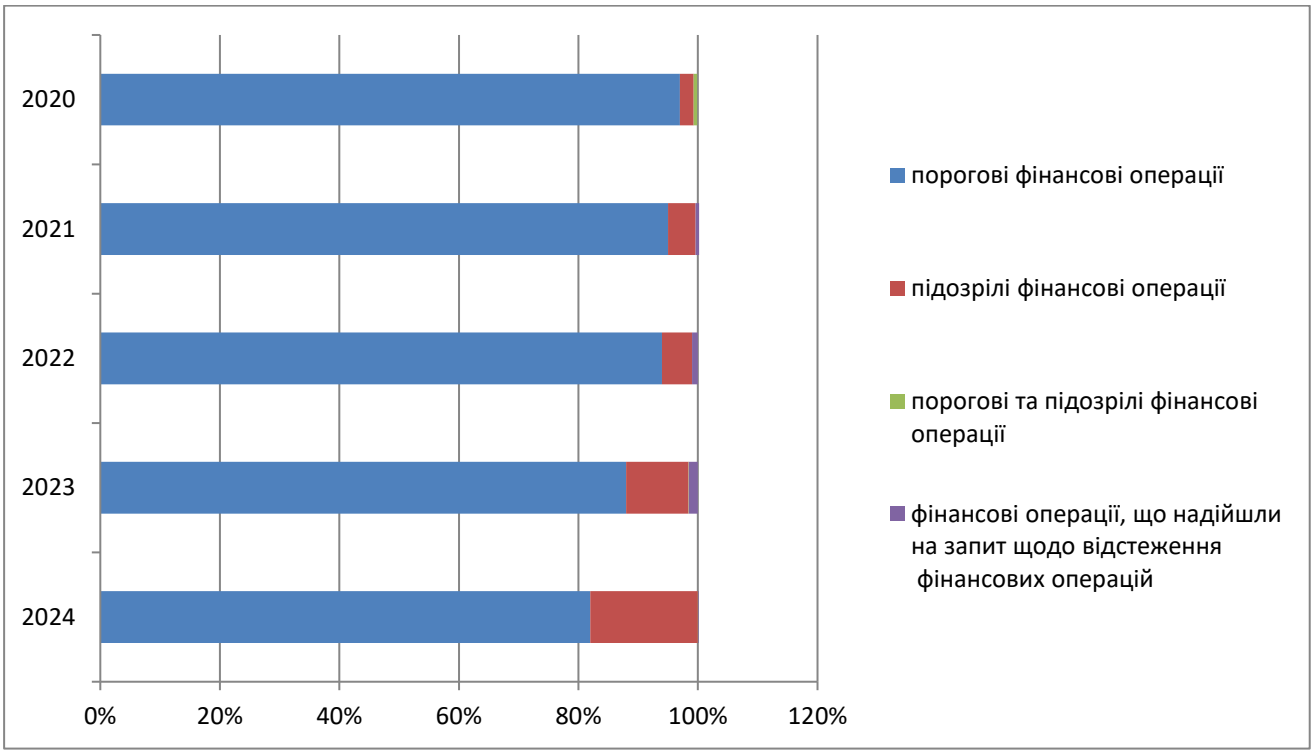

Рис. 2.1. Структура фінансових операцій в фінансовому моніторингу взяті, Держфінмоніторингом на облік

Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) відіграє ключову роль у системі національної безпеки, здійснюючи збір, обробку, аналіз і узагальнення інформації про фінансові операції, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним

шляхом, фінансуванням тероризму або розповсюдженням зброї масового знищення.

Джерела інформації, що надходять до Держфінмоніторингу, охоплюють:

– суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), серед яких – банки, фінансові установи, біржі, страхові компанії, нотаріуси, адвокати та інші професійні посередники;

– суб'єктів державного фінансового моніторингу (СДФМ), до яких належать Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство юстиції України та інші органи;

– правоохоронні органи України (Національна поліція, Служба безпеки України, Бюро економічної безпеки тощо);

– розвідувальні служби та підрозділи фінансової розвідки іноземних держав у рамках міжнародного співробітництва.

Процес аналізу інформації складається з кількох етапів:

– попередня обробка повідомлень: усі вхідні повідомлення, що надходять від СПФМ через автоматизовану інформаційну систему фінансового моніторингу (ІСФМ), класифікуються за рівнем ризику та за типом операцій;

– первинний аналіз даних: на цьому етапі використовуються методи комп'ютерної обробки даних, ризик-орієнтовані алгоритми та інструменти виявлення аномальної поведінки клієнтів;

– поглиблений аналіз і формування досьє: якщо під час первинної обробки встановлюються ознаки порушень, інформація включається до спеціального досьє, що використовується для подальшого розслідування.

З 2023 року в Україні запроваджено обов’язковий перехід на ризик-орієнтований підхід та використання кейсового звітування при поданні повідомлень про підозрілі фінансові операції. Такий підхід дозволяє зосередити ресурси Держфінмоніторингу на найнебезпечніших загрозах і забезпечити більш ефективну координацію дій із правоохоронними органами.

У 2024 році Держфінмоніторинг отримав 208 852 кейсових повідомлення від СПФМ, що на 112% більше порівняно з 2023 роком (98 535 повідомлень). Це

свідчить про підвищення рівня відповідальності суб’єктів фінансового моніторингу, а також про удосконалення методик виявлення підозрілих операцій.

За результатами аналізу інформації у 2024 році було сформовано 6 497 досьє. Водночас понад 63,9% досьє базувалися саме на даних, отриманих від суб’єктів первинного фінансового моніторингу, що вказує на їх активну участь у процесі виявлення ризиків легалізації доходів та фінансування терористичної діяльності. Важливо підкреслити, що в рамках реалізації своїх функцій у 2024 році Держфінмоніторинг здійснив понад 16 124 запити на отримання додаткової інформації до банківських установ для поглибленого аналізу підозрілих операцій.

У підсумку було передано до правоохоронних та розвідувальних органів 1 053 матеріали фінансової розвідки, з яких 572 – це узагальнені матеріали, а 481 – додаткові узагальнені матеріали, які розширюють або доповнюють вже надану інформацію.

Одним із найефективніших механізмів запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є зупинення підозрілих фінансових операцій.

Згідно з положеннями статті 23 Базового Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», Держфінмоніторинг уповноважений здійснювати:

– продовження -зупинення фінансової операції (у випадках, коли є підстави підозрювати зв'язок операції з відмиванням коштів або фінансуванням тероризму);

– прийняття рішення про зупинення видаткових операцій на рахунках клієнтів СПФМ;

– скасування рішень про зупинення у випадках, коли підозри не підтвердилися;

– надання доручень суб’єктам первинного фінансового моніторингу щодо тимчасового зупинення чи поновлення проведення фінансових операцій на підставі запитів іноземних підрозділів фінансової розвідки.

У 2024 році Держфінмоніторинг ініціював зупинення фінансових операцій по рахунках 218 осіб. Для порівняння, у 2023 році цей показник становив 232 особи, що вказує на стабільність діяльності у сфері оперативного реагування на підозрілі операції.

Загальна сума зупинених та заблокованих фінансових операцій у 2024 році склала приблизно 7,3 млрд гривень у перерахунку на національну валюту, що свідчить про значний обсяг ризикових фінансових потоків, що потрапили у сферу моніторингу.

З початком збройної агресії російської федерації проти України загрози у сфері легалізації злочинних доходів та фінансування терористичної діяльності набули безпрецедентних масштабів.

Російська федерація активно використовує різноманітні схеми обходу санкцій, включно з:

– застосуванням псевдотрейдингових компаній;

– використанням криптовалют для фінансування незаконної діяльності;

– створенням підставних благодійних організацій для маскування терористичного фінансування;

– залученням корупційних механізмів для підриву фінансової стабільності в Україні.

– Загрози, що стоять перед Україною у 2024 році, охоплюють:

– фінансування терористичних організацій;

– незаконне виведення капіталів за кордон через офшорні юрисдикції;

– поширення кіберзлочинності, зокрема крадіжку даних та фінансове шахрайство;

– використання анонімних інструментів цифрової економіки для приховування джерел походження коштів.

У відповідь на ці виклики Держфінмоніторинг підготував типологічне дослідження «Ризики та загрози легалізації доходів, одержаних злочинним

шляхом, фінансування тероризму в умовах військової агресії російської федерації – 2024», яке містить:

– аналіз новітніх злочинних схем;

– виявлення методів та індикаторів, характерних для ризикової діяльності;

– рекомендації для суб’єктів фінансового моніторингу щодо підвищення ефективності виявлення підозрілих операцій.

Одним із пріоритетних напрямків роботи Держфінмоніторингу залишається виявлення та попередження фінансування діяльності, пов'язаної з війною та тероризмом.

У 2024 році Держфінмоніторинг передав правоохоронним органам:

164 матеріали, що стосуються фінансування тероризму, сепаратизму та військової агресії;

з них: 12 матеріалів (11 узагальнених та 1 додатковий) безпосередньо стосувалися операцій із ознаками фінансування тероризму або сепаратизму; 1 матеріал стосувався замороження активів осіб, включених до санкційних списків; 93 матеріали (80 узагальнених і 13 додаткових) пов'язані із фактами фінансування військової агресії, державної зради та колабораційної діяльності.

Діяльність Держфінмоніторингу в цій сфері має системний характер і спрямована на недопущення використання фінансової системи України для підтримки злочинної діяльності в умовах гібридної війни.

Отже, У 2024 році Держфінмоніторинг ефективно виконував завдання із запобігання відмиванню доходів, фінансуванню тероризму та обходу санкцій, попри виклики війни. Орган активно співпрацював із міжнародними партнерами, удосконалював законодавство та підвищував якість фінансового моніторингу, зміцнюючи фінансову безпеку України.

2.3 Проблеми та виклики у сфері фінансового моніторингу

Фінансовий моніторинг як елемент системи запобігання відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму є надзвичайно важливою складовою національної безпеки України. Підвищення ефективності заходів у цій сфері набуло особливої актуальності в умовах війни, активізації незаконних фінансових потоків та постійного вдосконалення міжнародних стандартів протидії фінансовим злочинам.

Попри суттєвий прогрес, якого Україна досягла в останнє десятиліття, вітчизняна система фінансового моніторингу стикається з низкою системних викликів. Для забезпечення її ефективності необхідно глибоко аналізувати ці проблеми та пропонувати комплексні рішення.

Однією з основних проблем є недостатній рівень підготовки працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), особливо у небанківському секторі. За даними Державної служби фінансового моніторингу України, у 2023 році понад 30% перевірених СПФМ допустили порушення у виконанні процедур ідентифікації клієнтів та виявлення підозрілих фінансових операцій (ДСФМУ, 2023).

Причиною цієї проблеми є недостатнє розуміння ризик-орієнтованого підходу, низька якість внутрішнього навчання персоналу та слабкий контроль з боку регуляторів. Наприклад, лише 52% небанківських фінансових установ мають розроблені та затверджені внутрішні правила з питань фінансового моніторингу, що є істотним недоліком (НБУ, 2023).

Недостатня обізнаність призводить до несвоєчасного виявлення ризикових операцій, що може сприяти легалізації злочинних доходів або фінансуванню терористичних організацій.

Хоча в останні роки законодавча база у сфері фінансового моніторингу суттєво модернізована (особливо після ухвалення Закону №361-IX), процес її оновлення залишається фрагментованим і реактивним.

Відсутність стабільності та єдності нормативно-правової бази створює правову невизначеність для суб'єктів ринку. Наприклад, на початок 2024 року не

всі підзаконні акти були адаптовані під нові вимоги закону щодо публічних діячів та кінцевих бенефіціарів, що викликало складнощі у практичному застосуванні норм.

Крім того, в Україні досі спостерігається недосконаліть інституту заморожування активів осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю. Це знижує ефективність запроваджених санкцій та створює репутаційні ризики на міжнародному рівні (Європейська комісія, 2023).

Автоматизація процесів моніторингу є критичним чинником ефективності виявлення підозрілих операцій. Проте за оцінкою Національного банку України, лише 60% банківських установ використовують сучасні аналітичні IT-рішення для виявлення нетипових транзакцій (НБУ, 2023).

Ще гірша ситуація у небанківському секторі, де автоматизовані системи виявлення ризиків мають менше ніж 20% операторів ринку (ДСФМУ, 2023).

Відсутність відповідних систем призводить до того, що значна частина аналізу фінансових операцій здійснюється вручну, що істотно знижує швидкість і якість реагування на загрози.

Фінансова розвідка вимагає ефективної взаємодії між різними державними інституціями — ДСФМУ, НБУ, правоохоронними органами, Державною фіскальною службою, Міністерством юстиції тощо.

Однак на практиці існують значні проблеми в координації дій. Наприклад, передача інформації між установами часто супроводжується затримками, дублюванням запитів і відсутністю спільних платформ для обміну даними. За даними ДСФМУ, у 2023 році середній термін отримання відповіді на міжвідомчі запити становив 14–20 робочих днів (ДСФМУ, 2023).

В умовах, коли швидкість обробки інформації критично важлива для виявлення фінансування терористичної діяльності чи ухилення від санкцій, така затримка є неприпустимою.

Повномасштабна війна Росії проти України істотно змінила ризиковий профіль фінансової системи. Ризики використання фінансової системи для

фінансування тероризму, ухилення від санкцій, відмивання коштів через благодійні організації суттєво зросли.

У 2023 році ДСФМУ передала до правоохоронних органів інформацію про понад 3 500 підозрілих операцій, з яких близько 40% стосувалися можливого фінансування терористичної діяльності або ухилення від санкцій (ДСФМУ, 2023).

Водночас зросла активність схем із використанням віртуальних активів, що ускладнює відстеження незаконних фінансових потоків. За оцінками НБУ, близько 12% підозрілих операцій у 2023 році здійснювалися із застосуванням криптовалют (НБУ, 2023).

Кадрова проблема у сфері фінансового моніторингу залишається однією з найбільш гострих. За оцінками НАЗК, дефіцит кваліфікованих спеціалістів у цій сфері становить близько 30% від потреби.

Основними причинами є високі вимоги до знань законодавства, міжнародних стандартів, володіння аналітичними навичками та IT-інструментами. В умовах війни проблема посилилася через масову міграцію та перехід кадрів до інших секторів економіки.

Відсутність достатньої кількості професійних кадрів уповільнює процеси виявлення та аналізу підозрілих фінансових операцій, що створює додаткові ризики для фінансової безпеки країни.

Тіньова економіка є ще одним важливим викликом. За оцінкою Міжнародного валютного фонду, рівень тіньової економіки в Україні у 2023 році становив близько 29% ВВП (МВФ, 2023).

Наявність великої кількості «чорного» капіталу у фінансовій системі ускладнює завдання фінансового моніторингу, оскільки такі кошти часто переміщуються через складні багаторівневі схеми із залученням фіктивних компаній, офшорних юрисдикцій та віртуальних активів.

Таблиця 2.2

Проблеми у сфері фінансового моніторингу та шляхи їх подолання

№	Проблема	Шляхи подолання
1	Низький рівень обізнаності суб'єктів первинного фінансового моніторингу	Проведення систематичних тренінгів, семінарів та курсів підвищення кваліфікації для СПФМ; розробка практичних методичних рекомендацій
2	Недосконаліть законодавчої бази	Актуалізація законодавства відповідно до міжнародних стандартів FATF та MONEYVAL; створення чітких роз'яснень та прикладних інструкцій
3	Повільна цифровізація процесів моніторингу	Впровадження сучасних аналітичних IT-систем, автоматизація виявлення підозрілих операцій, використання Big Data та AI
4	Слабка координація між державними органами	Створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи для обміну даними; спрощення процедур комунікації
5	Ризики, пов'язані з обігом криптовалют	Розробка спеціального законодавства щодо регулювання віртуальних активів; запровадження обов'язкової ідентифікації користувачів криптоплатформ
6	Вплив війни та необхідність контролю за санкційними операціями	Активна співпраця з міжнародними організаціями з обміну інформацією; створення окремих аналітичних підрозділів для контролю санкцій
7	Кадровий дефіцит у сфері фінансового моніторингу	Створення державних програм підготовки та мотивації кадрів; підвищення заробітної плати та престижу професії аналітика з фінмоніторингу

Джерело: Державна служба фінансового моніторингу України

Фінансовий моніторинг в Україні пройшов значний етап становлення, однак його ефективність ще далека від оптимальної. Основні проблеми — низька обізнаність суб'єктів, недосконале законодавство, брак автоматизації, слабка координація державних органів та кадрові труднощі — ускладнюють ефективну протидію фінансовим злочинам. Лише за умови комплексної реформи система

фінансового моніторингу зможе відповідати сучасним викликам і забезпечувати фінансову безпеку держави.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

3.1. Впровадження сучасних технологій у фінансовий моніторинг

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій фінансовий моніторинг зазнає суттєвих трансформацій. Основною метою цього процесу є підвищення ефективності боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення. В умовах глобалізації та зростаючої складності фінансових операцій цифрові рішення стають не просто бажаними, а необхідними для забезпечення надійності й оперативності дій уповноважених органів.

Однією з ключових технологій, яка активно використовується у фінансовому моніторингу, є штучний інтелект та машинне навчання. Завдяки цим інструментам можлива автоматизована обробка великих масивів фінансових даних, що дозволяє виявляти приховані закономірності, аномалії та підозрілі транзакції. Наприклад, алгоритми машинного навчання вивчають типову поведінку користувачів і, порівнюючи нові транзакції з історичними даними, можуть сигналізувати про потенційно незаконні дії. Застосування ШІ дозволяє зменшити людський фактор у процесі аналізу та значно пришвидшити ухвалення рішень.

На практиці це означає, що системи, оснащені штучним інтелектом, можуть у реальному часі аналізувати тисячі операцій, що здійснюються щодня, і автоматично відправляти попередження про транзакції, які потребують додаткового дослідження. Такий підхід дозволяє не лише підвищити точність виявлення підозрілих фінансових схем, але й зменшити витрати фінансових установ на моніторинг, автоматизувавши рутинні процеси.

Ще одним важливим напрямом є використання блокчейн-технологій. Блокчейн забезпечує прозорість та незмінність фінансових операцій, створюючи децентралізовану базу даних, яку неможливо підробити. Завдяки цьому

унеможливлюється знищення або фальсифікація транзакцій, що значно ускладнює діяльність фінансових шахраїв. Крім того, відкритість блокчейну дозволяє регуляторам та правоохоронним органам ефективніше здійснювати аудит та контроль за рухом цифрових активів, зокрема криптовалют.

У країнах Європейського Союзу, Сполучених Штатах Америки, Естонії та Сінгапурі блокчейн уже активно застосовується для контролю за фінансовими потоками, у тому числі з метою виявлення незаконного обігу коштів. Україна поступово адаптує ці практики, зокрема через регуляторні підходи до криптовалют та впровадження державного реєстру віртуальних активів.

Окрім ШІ та блокчейну, надзвичайно актуальним є аналіз великих даних (Big Data). Завдяки використанню Big Data фінансові установи отримують змогу аналізувати не лише фінансову інформацію клієнтів, а й інші аспекти – поведінкові патерни, соціальні мережі, геолокаційні дані, відомості про взаємодії з іншими контрагентами. Це дозволяє створити комплексний портрет клієнта та оцінити ризики з максимальною точністю.

У сфері фінансового моніторингу Big Data дає змогу виявляти зв’язки між, здавалося б, не пов’язаними транзакціями, формувати аналітичні звіти про групи пов’язаних осіб, виявляти мережі шахраїв або незаконні фінансові структури. На основі цих даних Держфінмоніторинг та інші органи можуть швидко приймати рішення щодо блокування активів або передачі справ до правоохоронних органів.

Україна, у свою чергу, робить певні кроки у напрямку цифровізації фінансового моніторингу. Зокрема, Державна служба фінансового моніторингу України запроваджує нові цифрові рішення. Так, функціонує автоматизована система аналізу транзакцій, що базується на інтеграції аналітичних модулів, візуалізації фінансових потоків та ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників. У 2023 році Держфінмоніторинг у співпраці з міжнародними партнерами розпочав реалізацію проєкту з впровадження інтелектуальної системи для моніторингу ризиків у реальному часі.

Для кращого розуміння рівня розвитку технологічного забезпечення фінансового моніторингу варто порівняти український досвід із практиками провідних держав. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки функціонує мережа FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network), яка вже тривалий час використовує аналітичні системи з елементами штучного інтелекту для виявлення підозрілих транзакцій. У Великій Британії організація National Crime Agency (NCA) запровадила систему SARs Online, що дозволяє фінансовим установам швидко передавати звіти про підозрілі активності у форматі, придатному для автоматичної обробки. Ще показовішим є приклад Естонії — країни, яка входить до числа лідерів у сфері цифрового врядування. У фінансовому моніторингу Естонія активно використовує X-Road — захищену платформу для обміну даними між державними установами та приватними структурами. Це забезпечує прозорість, швидкість і ефективність контролю. На фоні таких прикладів Україна поки що перебуває на етапі становлення цифрової інфраструктури для ПВК/ФТ, однак уже зараз вживаються конкретні кроки щодо модернізації процесів, що свідчить про політичну волю та стратегічний вектор руху.

Водночас, як зазначається у Звіті Держфінмоніторингу за 2023 рік, існують численні виклики у впровадженні новітніх технологій, зокрема нестача висококваліфікованих кадрів, застаріла технічна база, обмежене фінансування та неврегульованість окремих аспектів законодавства. Саме тому цифрова трансформація системи фінансового моніторингу потребує комплексного підходу.

Одним з таких підходів є активне партнерство з міжнародними організаціями, такими як FATF, MONEYVAL, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), які надають технічну допомогу, консультації та фінансування для впровадження технологічних рішень. Участь України у відповідних програмах дозволяє не лише підвищити ефективність фінмоніторингу, а й наблизити його до міжнародних стандартів.

Також не можна оминути питання кібербезпеки. Поширення цифрових технологій значно підвищує ризики несанкціонованого доступу до чутливої інформації, витоку персональних даних, атак на фінансову інфраструктуру. Тому разом із впровадженням новітніх рішень необхідно створювати ефективну систему кіберзахисту, проводити аудит цифрових систем, підвищувати рівень обізнаності працівників фінансових установ щодо основ інформаційної безпеки.

Важливо також зазначити, що впровадження сучасних технологій не може бути ізольованим процесом, обмеженим лише технічним оновленням. Цифровізація фінансового моніторингу має супроводжуватися зміною організаційної культури, впровадженням внутрішніх політик комплаєнсу, а також активною підготовкою фахівців. Підвищення цифрової грамотності працівників, адаптація до нових цифрових інструментів та методів аналізу, впровадження систем електронного навчання (e-learning) — усе це є передумовами успішної імплементації інновацій у сферу протидії фінансовим злочинам.

Таблиця 3.1

Вплив сучасних технологій на ефективність фінансового моніторингу

Технологія	Основне призначення	Приклади використання	Очікуваний ефект
Штучний інтелект (AI)	Автоматичне виявлення аномальних транзакцій	Аналіз операцій банку в режимі реального часу	Зменшення людських помилок, пришвидшення виявлення порушень
Машинне навчання (ML)	Побудова поведінкових моделей	Виявлення підозрілих клієнтів на основі історії операцій	Підвищення точності фінансових ризик-оцінок
Big Data	Обробка великих обсягів різноманітних даних	Аналіз транзакцій, соцмереж, геолокацій	Формування повного профілю клієнта та зв’язків між контрагентами
Блокчейн	Забезпечення прозорості операцій	Відстеження руху криптовалют	Неможливість фальсифікації, підвищення довіри
Кібербезпека	Захист даних та інфраструктури	Захист систем Держфінмоніторингу	Зниження ризику втрат даних і атак на системи

Джерело:{27;28}

Отже, впровадження сучасних технологій у систему фінансового моніторингу України є необхідною умовою для підвищення її ефективності,

оперативності та прозорості. Водночас, лише комплексний підхід, який охоплює технологічну модернізацію, законодавчі зміни, навчання персоналу та співпрацю з міжнародною спільнотою, дозволить створити стійку та ефективну систему ПВК/ФТ.

3.2 Посилення співпраці з міжнародними організаціями

В умовах глобалізації фінансових ринків та зростання транснаціональної злочинності забезпечення ефективної системи фінансового моніторингу неможливе без тісної взаємодії з міжнародною спільнотою. Жодна країна, незалежно від рівня розвитку її внутрішньої системи протидії легалізації злочинних доходів (ПВЗД) і фінансуванню тероризму (ФТ), не здатна самостійно протистояти загрозам, що виходять за межі її юрисдикції. Тому міжнародна співпраця виступає не лише бажаним, а й необхідним елементом національної архітектури фінансової безпеки.

Україна, будучи частиною європейського правового простору та прагнучи інтеграції до міжнародних інституцій, уже тривалий час веде системну роботу з налагодження співробітництва з ключовими міжнародними організаціями у сфері фінансового моніторингу. Особливу роль у цьому процесі відіграє Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), яка є провідним глобальним органом, що встановлює стандарти у сфері ПВЗД/ФТ. FATF була створена у 1989 році країнами Великої сімки (G7) та з того часу виробила 40 універсальних рекомендацій, які стали нормативною основою для національних законодавств у цій сфері. Хоча Україна не є членом FATF, вона бере участь у впровадженні її стандартів через членство у регіональній групі MONEYVAL – структурі Ради Європи, яка виконує функцію оцінки та моніторингу систем фінансового моніторингу країн-членів.

В рамках співпраці з MONEYVAL Україна неодноразово проходила процедуру взаємної оцінки. Останній (четвертий) раунд завершився у 2017 році, а в 2022 році розпочато п’ятий раунд, який охоплює не лише аналіз нормативно-

правової бази, а й оцінку ефективності її застосування (ефективність на рівні практичного впровадження, результатів розслідувань, взаємодії інституцій тощо). За результатами попередніх оцінок MONEYVAL відзначав позитивну динаміку у вдосконаленні законодавства, особливо в частині запровадження ризик-орієнтованого підходу та розширення повноважень Держфінмоніторингу. Водночас було вказано на ряд системних проблем, зокрема фрагментованість аналітичної роботи, недостатній рівень виявлення підозрілих операцій, слабку міжвідомчу координацію та обмежену спроможність правоохоронних органів доводити справи до суду.

Окремо варто згадати роль Egmont Group – міжнародного об'єднання фінансових розвідувальних підрозділів (ФРП), до якого входять понад 160 країн. Держфінмоніторинг України є активним учасником цієї мережі, що забезпечує доступ до спеціалізованих каналів обміну фінансовою інформацією (у т.ч. захищених телекомунікаційних систем), використання спільних інструментів аналізу та можливість ініціювати транскордонні запити щодо фінансових потоків, що мають ознаки легалізації або терористичного фінансування. Зокрема, з початком повномасштабного вторгнення РФ роль Egmont Group значно зросла: український ФРП зміг вчасно виявити і заблокувати частину транзакцій, пов’язаних із фінансуванням окупаційних адміністрацій, ухиленням від санкцій або переміщенням активів до офшорних юрисдикцій.

Важливим джерелом підтримки стала також Європейська комісія та міжнародні донори, що реалізують проєкти технічної допомоги. Серед них особливо вагомим є проєкт EU4PFM (EU for Public Finance Management), що спрямований на модернізацію системи управління державними фінансами України. У межах цієї ініціативи здійснюється гармонізація українського законодавства із стандартами ЄС, удосконалення внутрішніх процедур Держфінмоніторингу, навчання працівників системи ПВЗД/ФТ сучасним методам аналізу, а також впровадження програмного забезпечення для автоматичного виявлення аномальних фінансових операцій.

Таблиця 3.2

Основні міжнародні організації у сфері фінансового моніторингу та формати співпраці з Україною

Організація	Роль та функції	Формат співпраці з Україною	Ключові результати та вплив
FATF	Встановлення глобальних стандартів ПВЗД/ФТ; моніторинг виконання рекомендацій	Україна не є членом, але впроваджує стандарти через MONEYVAL	Гармонізація законодавства, імплементація 40 рекомендацій FATF
MONEYVAL	Регіональна структура FATF для країн Ради Європи; здійснює взаємні оцінки	Україна – активний член; проходить раунди оцінювання	Визначено сильні та слабкі сторони національної системи; отримані рекомендації на 5-й раунд
Egmont Group	Мережа фінансових розвідувальних підрозділів (ФРП); обмін фінансовою інформацією	Держфінмоніторинг – повноправний член; використовує захищені канали обміну	Оперативне реагування на транскордонні схеми; блокування транзакцій, пов'язаних з агресором
EU4PFM	Програма технічної допомоги ЄС у сфері управління державними фінансами	Україна – бенефіціар; отримує методологічну, технічну, IT-підтримку	Вдосконалення внутрішніх процесів Держфінмоніторингу; навчання персоналу; цифровізація процесів
OECD – Global Forum	Підвищення податкової прозорості, розкриття бенефіціарної власності	Україна подала зобов'язання; впроваджує відповідні практики	Розробка та вдосконалення Реєстру бенефіціарів; боротьба з офшорними структурами

Джерело:{27;28}

У таблиці наведено перелік основних міжнародних організацій, які здійснюють координацію та підтримку заходів з фінансового моніторингу. Для кожної організації вказано основні напрями діяльності, що включають розробку стандартів, сприяння міжнародній співпраці, обмін інформацією, проведення оцінок та навчальних програм. Таблиця ілюструє комплексний підхід світової спільноти до протидії фінансовим злочинам та підкреслює важливість міжнародної координації у цій сфері.

Окрему увагу слід приділити участі України в глобальній системі фінансової прозорості, включаючи роботу в межах Глобального форуму з прозорості та обміну податковою інформацією (OECD), Ініціативи з розкриття бенефіціарної власності, а також співпраці з міжнародними аудиторами та регуляторами. Україна зобов'язалася забезпечити повний доступ до реєстру бенефіціарних власників, що є важливою умовою для боротьби з офшорними схемами та зловживанням трастовими структурами.

Участь у цих ініціативах дала Україні не лише технічну допомогу, а й важливий політичний сигнал про готовність відповідати міжнародним стандартам та інтегруватися в європейський і світовий фінансовий простір. Проте, попри численні позитивні зрушення, ефективність співпраці із міжнародними організаціями обмежується низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Серед основних викликів варто виділити:

– асиметричність обміну інформацією – деякі країни, особливо за межами ЄС та НАТО, не завжди готові оперативно реагувати на запити української сторони. Часто це пов'язано з недостатнім рівнем взаємної довіри, особливо у сфері конфіденційної інформації.

– юридичні бар'єри – невідповідність правових систем ускладнює надання правової допомоги, екстрадицію, арешт активів або доступ до реєстрів іноземних компаній.

– обмеженість технічних можливостей – незважаючи на підтримку партнерів, інформаційно-аналітична система Держфінмоніторингу ще не повністю відповідає вимогам сучасної кібербезпеки та Big Data-аналітики. Це стримує повноцінну інтеграцію в європейські цифрові інфраструктури.

– перенаправлення зовнішньої допомоги – у зв'язку з війною значна частина ресурсів міжнародних донорів сконцентрована на гуманітарних потребах та оборонній сфері, що обмежує обсяг фінансування сектору фінансового моніторингу.

– зміна пріоритетів міжнародних партнерів – на тлі глобальних криз (енергетичної, міграційної, безпекової) інтерес до фінансової прозорості в окремих країнах відходить на другий план, що зменшує тиск на офшорні юрисдикції та послаблює спільні зусилля.

Незважаючи на зазначені труднощі, Україна продовжує розвивати співпрацю з міжнародними партнерами. У короткостроковій перспективі ключовими завданнями є:

- успішне проходження п’ятого раунду оцінки MONEYVAL і виконання його рекомендацій;
- розширення участі у міжнародних ініціативах з обміну фінансовою інформацією;
- цифровізація процедур фінансового моніторингу та підвищення якості ризик-аналізу;
- оновлення національної стратегії ПВЗД/ФТ з урахуванням нових загроз, пов’язаних із війною, кіберзлочинністю, криптовалютами та санкційними ризиками.

У довгостроковій перспективі важливим є збереження інституційної сталості й незалежності Держфінмоніторингу, а також забезпечення неперервності міжнародної інтеграції, включно з перспективою повноцінного членства у FATF або аналогічній глобальній структурі.

Таким чином, міжнародна співпраця у сфері фінансового моніторингу не є лише інструментом технічної допомоги чи обміну інформацією – вона є ключовим чинником системного розвитку, що впливає на інституційну спроможність держави протидіяти фінансовим загрозам. Лише за умов тісної координації, взаємної довіри та спільного реагування можна забезпечити стабільність фінансової системи в умовах війни, післявоєнного відновлення та євроінтеграційного курсу України.

3.3. Удосконалення законодавчої бази та регуляторної політики у сфері фінансового моніторингу в Україні

Законодавча база є фундаментом ефективного функціонування будь-якої системи, особливо коли йдеться про фінансовий моніторинг, який виконує надзвичайно важливу роль у запобіганні та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. В умовах сьогодення, коли Україна перебуває у стані війни, має курс на євроінтеграцію та активно реформує свої державні інститути, удосконалення законодавства у сфері фінансового моніторингу є не лише актуальним, а й життєво необхідним.[22]

На сьогодні ключовим нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України №361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів...», який було прийнято у 2019 році з урахуванням вимог міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF та норм законодавства Європейського Союзу. Закон встановив нові правила ідентифікації клієнтів, запровадив ризик-орієнтований підхід та чітко визначив роль суб’єктів первинного фінансового моніторингу.

Втім, незважаючи на прогрес, що вже був досягнутий, існує низка проблем, які потребують законодавчого врегулювання. Однією з головних є відсутність єдиного реєстру банківських рахунків, що значно ускладнює доступ уповноважених органів до інформації про рахунки фізичних і юридичних осіб. Створення такого реєстру передбачене Планом Ukraine Facility, який фінансується ЄС, і має бути реалізоване до 2027 року. Це дасть можливість значно пришвидшити розслідування фінансових злочинів та підвищити прозорість фінансової системи. Крім того, необхідне запровадження автоматичного обміну фінансовою інформацією між банками та регуляторами, що дозволить ефективніше контролювати великі та підозрілі транзакції в режимі реального часу.

Ще однією проблемою є неврегульованість ринку віртуальних активів. Попри те, що у 2022 році було прийнято Закон України «Про віртуальні активи», він досі не набрав чинності через відсутність податкових змін. Без врегулювання цього питання державні органи не можуть повною мірою контролювати обіг

криптовалют, що створює ризики для відмивання коштів. До кінця 2025 року планується гармонізувати це законодавство з європейським Регламентом MiCA, що встановлює чіткі вимоги до емітентів та постачальників послуг з віртуальними активами. Варто врахувати, що цифрові фінанси стають усе більш поширеними, і країни ЄС вже активно інтегрують їх у фінансову систему, забезпечуючи контроль за цим процесом.

Також проблемним залишається визначення політично значущих осіб (PEP). В українському законодавстві відсутні чіткі часові межі, протягом яких особа після припинення виконання публічних функцій повинна вважатися PEP. Це створює неоднозначності у діяльності фінансових установ, особливо банків. Законопроект №9269 має на меті внести зміни до чинного закону та вирішити цю прогалину. Для прикладу, в країнах ЄС особа вважається PEP ще протягом 12 місяців після завершення виконання публічних функцій, а у деяких державах – навіть до 24 місяців, залежно від ступеня її впливу.

У цьому контексті важливим напрямом вдосконалення законодавства є подальше наближення національного законодавства до стандартів ЄС та FATF. Так, 24 квітня 2024 року Європейський парламент затвердив нову Директиву 2024/1640, яка замінює попередню 2015/849 і посилює вимоги до фінансового моніторингу. Відповідно до неї, створюється європейське агентство з питань боротьби з відмиванням коштів (AMLA), яке координуватиме дії на рівні ЄС. Україна, як країна-кандидат до ЄС, повинна врахувати ці новації у своїй нормативній базі, зокрема в частині контролю за трансакціями, ідентифікації кінцевих бенефіціарів та прозорості фінансових операцій.

Крім того, доцільним є розширення повноважень Державної служби фінансового моніторингу України. Це стосується, зокрема, доступу до інформації про фінансові операції, можливості проведення перевірок та застосування санкцій до суб’єктів, які порушують вимоги законодавства. Наразі штрафи за порушення є, але часто вони не відповідають масштабу порушення або не виконуються належним чином. Також необхідно забезпечити

незалежність Держфінмоніторингу у прийнятті рішень, що особливо важливо у політично чутливих справах.

Важливо також забезпечити запровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності всіх регуляторних органів. Це означає, що пріоритет має надаватися моніторингу найбільш ризикових секторів економіки та клієнтів. Такий підхід дозволяє ефективніше використовувати ресурси та зосередитися на справді небезпечних загрозах. До таких секторів можна віднести готівкові операції, будівельну галузь, гральний бізнес, а також сектор громадських організацій, що іноді використовуються як інструмент прикриття незаконних дій.

Не менш важливою є цифровізація фінансового моніторингу. ІТ-рішення, включаючи автоматизовані системи аналізу транзакцій, можуть значно покращити ефективність контролю та виявлення підозрілих операцій. В умовах розвитку цифрової економіки саме такі інструменти стануть визначальними у майбутньому. Уже сьогодні існують рішення на базі штучного інтелекту, які аналізують великі обсяги даних і виявляють нетипову поведінку клієнтів.

Оцінка практичного застосування чинного законодавства у сфері фінансового моніторингу через призму судових рішень дає змогу виявити як ефективність, так і проблемні моменти. Наприклад, у справі №757/22877/22-ц (Шевченківський райсуд м. Києва), суд розглядав позов проти банку, який заблокував рахунок клієнта через підозрілу операцію, проте не надав належного обґрунтування підозри. Суд визнав дії банку незаконними, що свідчить про потребу у чіткіших законодавчих регламентах щодо дій суб’єктів первинного фінмоніторингу. З іншого боку, у справі №320/4237/20 (Окружний адміністративний суд м. Києва) суд підтримав позицію Держфінмоніторингу щодо застосування штрафу до юридичної особи за ненадання інформації про бенефіціарного власника.

Для вдосконалення законодавчої політики доцільно вивчати досвід країн Європейського Союзу. Наприклад, у Польщі з 2021 року функціонує Центральний реєстр бенефіціарних власників (CRBR), що дозволяє публічно перевіряти кінцевих власників компаній. В Україні такий реєстр також створено,

але він поки що не забезпечує повноцінної прозорості через відсутність обов'язковості оновлення даних. У Литві фінансові установи мають прямий доступ до державних баз даних для перевірки клієнтів, що значно підвищує ефективність моніторингу. Водночас в Україні суб'єкти фінмоніторингу часто скаржаться на недостатній доступ до публічної інформації.

Таблиця 3.3

Порівняльна характеристика ключових елементів фінансового моніторингу в Україні та ЄС

Елемент системи	Україна	Європейський Союз
Законодавча база	Закон №361-IX, 2019 р., гармонізований з 4-ю директивою ЄС	Директива (ЄС) 2024/1640, 6-а за рахунком, створення AMLA
Регулятор	Держфінмоніторинг України	AMLA (у процесі створення), національні фінмоніторингові органи
Контроль за PEP	Відсутні чіткі часові межі	12–24 місяці після припинення функцій
Реєстр бенефіціарів	Є, але недостатньо актуальний	Повноцінно функціонує (наприклад, CRBR у Польщі)
Віртуальні активи	Закон прийнято, але не діє через відсутність податкових норм	Повна регуляція згідно з MiCA (з 2024 р.)
Судова практика	Часто суперечлива, потребує єдності	Висока ступінь уніфікації через CJEU

Джерело:{22;23;26}

Особливу увагу слід приділяти підготовці фахівців у сфері фінансового моніторингу. Без належного рівня кваліфікації персоналу навіть найкраще законодавство залишиться лише формальністю. Важливо впроваджувати обов'язкове навчання для працівників фінансових установ, адвокатів, нотаріусів, аудиторів та інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Отже, удосконалення законодавчої бази та регуляторної політики у сфері фінансового моніторингу має бути системним, послідовним і тісно пов'язаним з міжнародними зобов'язаннями України. Важливо, щоб держава забезпечила не лише формальне прийняття змін, а й ефективне їх впровадження в практику.

Лише за такої умови можна досягти реального посилення фінансової безпеки країни, протидії економічним злочинам і зміцнення довіри міжнародних партнерів.

ВИСНОВОК

Фінансовий моніторинг є ключовим інструментом забезпечення економічної та фінансової безпеки держави. Його головною метою є виявлення та запобігання легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та іншим загрозам, пов’язаним із тіньовими фінансовими потоками. В процесі розвитку фінансового моніторингу сформувалися різні підходи до його розуміння — юридичний, економічний, системний, методологічний і технологічний, що свідчить про його багатогранність і міждисциплінарний характер.

Зарубіжний та вітчизняний досвід підтверджує, що ефективна система фінансового моніторингу базується на поєднанні законодавчого регулювання, сучасних технологій, міжнародного співробітництва і постійного обміну інформацією між зацікавленими структурами. В Україні розвиток цієї сфери розпочався наприкінці 1990-х років і нині охоплює широкий спектр операцій як юридичних, так і фізичних осіб.

Фінансовий моніторинг є важливим механізмом боротьби з фінансовими злочинами та підтримки стабільності фінансової системи. Для його ефективної роботи необхідне постійне вдосконалення відповідно до сучасних викликів і міжнародних стандартів.

В Україні фінансовий моніторинг поділяється на чотири основні види: первинний, державний, внутрішній та обов’язковий. Кожен має свої завдання, функції та суб’єктів реалізації. Первинний здійснюють фінансові установи при встановленні ділових відносин із клієнтами; державний — через діяльність Держфінмоніторингу та уповноважених органів; внутрішній — безпосередньо в організаціях для управління ризиками; обов’язковий — на основі законодавчих критеріїв і вимог.

Нормативно-правове регулювання здійснюється на підставі Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів,

одержаних злочинним шляхом» та інших підзаконних актів. Аналіз статистичних даних свідчить про зростання активності у виявленні і реагуванні на підозрілі операції, особливо з боку банків — основних джерел інформації для Держфінмоніторингу.

Особливу увагу приділено міжнародному досвіду. Країни ЄС, США та міжнародні організації, такі як FATF, Egmont Group і Європол, є важливими орієнтирами для вдосконалення національної системи. Впровадження міжнародних стандартів дозволяє Україні інтегруватися у глобальну систему боротьби з фінансовими злочинами, підвищувати прозорість фінансових потоків і знижувати ризики економічної дестабілізації.

Фінансовий моніторинг в Україні перебуває на етапі активного розвитку й адаптації до викликів сучасного середовища. Водночас залишається потреба у вдосконаленні правових механізмів, підвищенні кваліфікації суб'єктів, посиленні міжвідомчої взаємодії та впровадженні сучасних технологічних рішень, зокрема для моніторингу криптовалютних операцій. Лише комплексний підхід забезпечить належний рівень фінансової безпеки і протидію глобальним загрозам.

Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні багаторівнева і включає центральний орган — Державну службу фінансового моніторингу, суб'єктів первинного моніторингу, органи державного нагляду, правоохоронні та судові інституції. Такий підхід забезпечує системність і комплексність у боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму.

Сильними сторонами системи є централізована координація, чіткий розподіл повноважень, активна міжнародна співпраця та застосування ризик-орієнтованого підходу. Водночас існують проблеми: перевантаженість аналітичними даними, нерівномірна підготовка суб'єктів, недостатній рівень автоматизації.

З огляду на розвиток фінансових технологій і зростання кіберзлочинності, важливо модернізувати технічну базу, підвищувати кваліфікацію персоналу та впроваджувати інноваційні IT-рішення для оперативного обміну даними між

усіма учасниками системи. Ефективна взаємодія усіх елементів забезпечить високий рівень фінансової безпеки держави.

Держфінмоніторинг продовжує ефективно виконувати завдання з виявлення і припинення фінансових операцій, пов'язаних з легалізацією злочинних доходів, фінансуванням тероризму та військової агресії. У період збройного конфлікту служба оперативно адаптувала свою діяльність: посилено санкційні заходи, активізовано міжнародну співпрацю, оптимізовано обмін інформацією. Використання інформаційно-аналітичної системи «АРМОР» дозволило вчасно виявляти підозрілі транзакції і блокувати загрози.

Діяльність Держфінмоніторингу у воєнний час підтвердила його ефективність та важливість у системі національної безпеки. Подальший розвиток служби має враховувати сучасні виклики й посилювати міжнародне партнерство.

Водночас, аналіз проблем у сфері фінансового моніторингу в умовах воєнного стану виявив низку викликів: низький рівень підготовки суб'єктів, недостатня автоматизація, фрагментарність законодавства, кадровий дефіцит, слабка міжвідомча координація. Особливо важливою є ідентифікація операцій із криптовалютами та впровадження санкційних обмежень.

Для належного функціонування системи необхідна комплексна реформа: модернізація законодавства, цифровізація процесів, підготовка висококваліфікованих кадрів і створення ефективної платформи взаємодії державних органів. Лише системний підхід підвищить ефективність боротьби з фінансовими злочинами і зміцнить фінансову безпеку України.

У сучасних умовах, коли фінансові операції ускладнюються, а загрози відмивання коштів і фінансування тероризму зростають, цифровізація фінансового моніторингу набуває стратегічного значення. Використання штучного інтелекту, машинного навчання, Big Data, блокчейну та кіберзахисту значно підвищує точність і швидкість виявлення порушень.

Україна, попри виклики — обмежене фінансування, кадровий дефіцит і застарілу техніку — впевнено рухається в напрямку цифрової трансформації сфери ПВК/ФТ. Помітні позитивні зміни у модернізації технічної бази, розвитку

аналітичних систем, міжнародних партнерствах і впровадженні сучасних підходів до управління ризиками.

Разом з тим ефективна цифровізація потребує не лише технічного оновлення, а й гармонізації законодавства, удосконалення кіберзахисту, підвищення цифрової грамотності працівників та формування нової організаційної культури.

Комплексний підхід до цифрової трансформації дозволить Україні створити надійну, прозору і ефективну систему фінансового моніторингу, яка відповідатиме міжнародним стандартам та забезпечить фінансову безпеку в умовах глобалізованої економіки.

Міжнародна співпраця у сфері фінансового моніторингу є невід'ємною частиною ефективної боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Участь у MONEYVAL, Egmont Group, EU4PFM та застосування стандартів FATF сприяють гармонізації законодавства, підвищенню прозорості фінансових потоків, посиленню спроможності інституцій та своєчасному виявленню фінансових ризиків і загроз.

Отже, розвиток системи фінансового моніторингу в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки. Впровадження сучасних технологій, удосконалення нормативно-правової бази, посилення кадрового потенціалу та активне міжнародне співробітництво створюють основу для ефективної протидії фінансовим злочинам.

Підсумовуючи, можна констатувати, що надійна і сучасна система фінансового моніторингу є необхідною умовою сталого розвитку фінансової системи України, підвищення довіри до неї з боку міжнародних партнерів та захисту національних інтересів в умовах глобалізованої економіки і зростаючих викликів безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кляус Кирило Станіславович. WEB-технології реалізації проведення фінансового моніторингу в фінансових компаніях. Репозитарій КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: https://ela.kpi.ua/items/d16fe6a7-f81f-4040-addf-d3b82a87a44a.
2. Віталіївна Д. Т. Дисертація: Доценко Т. В. Удосконалення системи фінансового моніторингу як інструмент забезпечення економічної безпеки національної економіки. Академічні Тексти України. URL: https://uacademic.info/ua/document/0821U100326
3. Сюркало Б.І. Методологічні засади організації фінансового моніторингу. SumDU Repository. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/54888.
4. Гнаткович, О., Овчиннікова, Т., & Смолінська, С. (2022). Фінансовий моніторинг в україні та напрями його покращення. Економіка та суспільство, (38). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14.
5. О. Е. Кузьмінська. Удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу в україні. Фінанси України. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_21_07_108_uk.pdf .
6. Закон України "Про фінансовий моніторинг" від 06.12.2019 № 361-IX. Відомості Верховної Ради України, 2020, № 10, ст. 67. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20.
7. Фінансовий моніторинг – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – НКЦПФР. URL: https://www.nssmc.gov.ua/activity/nahliad-za-rynkom/finansovyi-monitorynh/.
8. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом" від 28.11.2002 № 249-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 1, ст. 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15.
9. Європейська комісія. Директива ЄС 2018/843 (5AMLD) щодо боротьби з відмиванням грошей. Державна служба фінансового моніторингу України, 2020. URL: https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mizhnarodni-standarti/direktivi_es/direktivi-Jes.
10. Фінансовий моніторинг. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring.

11. Артур Д. Як працює фінансовий моніторинг в Україні, хто і в яких випадках потрапляє під нагляд. *novyny.live*. URL: https://finance.novyny.live/finmonitoring-v-ukrayini-za-chiyimi-operatsiiami-nagliadaie-vlada-ta-iaki-shtrafi-mozhna-otrimati-196115 .

12. Що таке фінансовий моніторинг та для чого він потрібен? | Асоціація юридичних клінік України. *Асоціація юридичних клінік України | Асоціація юридичних клінік України*. URL: https://legalclinics.in.ua/consult/consultation-07-12-2021/ .

13. Все що варто знати про фінансовий моніторинг. URL: https://youcontrol.com.ua/articles/vse-shcho-varto-znaty-pro-finansovyy-monitorynh/.

14. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: https://fiu.gov.ua/ .

15. Про віртуальні активи. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20

16. ІПС ЛІГА:ЗАКОН - система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правовоїбази. .
URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t190361?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.87488152.1870988777.1742922735-1958666995.1742734514#_gl=1*1f6k6ao*_gcl_au*MTY4OTMzMjQ2LjE3NDI3MzQ1MTQ.

17. Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України. URL: https://opendatabot.ua/?utm_source=google&.

18. Financial Crimes Enforcement Network. *FinCEN.gov*. URL: https://www.fincen.gov/.

19. Радик, В. (2024). Підходи до визначення ефективності системи фінансового моніторингу у контексті санкційної політики. Економіка та суспільство, (61). URL:https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-101.

20. Середа, Є., Сокирко , О., & Шепиленко, В. (2024). Фінансовий моніторинг в системі національної безпеки україни. Економіка та суспільство, (62). URL:https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82.

21. Грабчук, О., & Супрунова , І. (2020). Фінансовий моніторинг як умова забезпечення державної безпеки країни: поняття, складові, етапи розвитку. Аспекти публічного управління, 8(4), 75-83. URL:https://doi.org/10.15421/152082.

22. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. *Офіційний вебпортал парламенту України*.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20?utm_source .

23. Державна служба фінансового моніторингу України. Проєкти модернізації системи STR/SAR, 2024. URL:https://fiu.gov.ua.

24. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 25.05.2022 р. URL:https://reyestr.court.gov.ua.

25. Закон України № 2736-IX від 16.11.2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів фінансового моніторингу». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-20.

26. Міністерство цифрової трансформації України. Закон про віртуальні активи. URL: https://thedigital.gov.ua.

27. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text.

28. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/843. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-18#Text/

Додаток А

Динаміка повідомлень про підозрілі фінансові операції в Україні у 2020–2024 рр.

Рік	Кількість повідомлень	% Зростання
2020	950 000	–
2021	1 170 000	+23%
2022	934 000	-20%
2023	1 122 000	+20%
2024	1 754 000	+56%

(Джерело: Держфінмоніторинг України)

Додаток Б

Порівняльна таблиця міжнародних стандартів фінансового моніторингу (FATF, ЄС, Україна)

Критерій	FATF	ЄС (5AMLD)	Україна
KYC	Обов’язковий	Розширений	Запроваджено
Віртуальні активи	Регульовані	Включені	Закон «Про віртуальні активи» (2021)
Реєстр бенефіціарів	Рекомендований	Обов’язковий	Реалізується з 2020
Покарання за порушення	Санкції	Штрафи та заборони	Адмін. та фін. санкції

.

Додаток Г

Приклад форми повідомлення про підозрілу фінансову операцію (СПФМ → Держфінмоніторинг)

Поле	**Зміст**
Код СПФМ	002345
Дата операції	15.02.2024
Тип операції	Грошовий переказ за кордон
Сума	450 000 грн
Причини підозри	Операція пов’язана з офшорною юрисдикцією; клієнт – PEP
Примітки	Додаткові документи додаються

Додаток Д

Нормативно-правові акти, що регулюють фінансовий моніторинг в Україні

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів…» №361-IX від 06.12.2019 (із змінами 2023–2024 рр.)
2. Закон України «Про віртуальні активи» (2021)
3. Постанова НБУ №65 від 19.03.2019 «Про здійснення фінмоніторингу банками»
4. Постанова КМУ №410 від 05.05.2020 «Про затвердження Положення про Держфінмоніторинг»
5. П'ята директива ЄС 2018/843 (впроваджена частково в Україні)
6. Рекомендації FATF (оновлені в лютому 2023 року)
7. Наказ Мінфіну №181 «Про порядок надання інформації СПФМ» від 2022 року